

Hitelezési folyamatok

2016. augusztus

Hitelezési folyamatok

2016. augusztus

Hitelezési folyamatok

(2016. augusztus)

Az elemzést készítette: Bálint Máté, Fellner Zita

(Pénzügyi rendszer elemzése igazgatóság)

A kiadványt jóváhagyta: Nagy Márton alelnök

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Hergár Eszter

1054 Budapest, Szabadság tér 9.

www.mnb.hu

A Hitelezési folyamatok című kiadvány célja, hogy átfogó képet mutasson a hitelezés legfrissebb trendjeinek alakulásáról, valamint segítséget nyújtson ezen folyamatok megfelelő értelmezéséhez. Ennek érdekében részletesen bemutatja a hitelaggregátumok, a bankok által észlelt hitelkereslet, valamint a hitelezési feltételek alakulását. A hitelezési feltételeken belül megkülönböztetünk ár és nem ár jellegű feltételeket. A nem ár jellegű feltételek azt befolyásolják, hogyan alakul a bankok által hitelképesnek tartott ügyfelek köre, és azok milyen feltételek mellett juthatnak hitelhez. Az ár jellegű feltételek pedig azt mutatják, hogy a hitelképes vállalatok milyen áron juthatnak hitelhez. Az elemzés ezenkívül a Pénzügyi Kondíciós Index (PKI) segítségével összefoglalja a pénzügyi közvetítőrendszer gazdaságra gyakorolt hatását. Az elemzésben vizsgált főbb statisztikák az alábbiak.

- A hitelaggregátumok a gazdasági szereplők hitelállományának mennyiségi alakulását ismertetik a hitelintézeti szektor mérlegstatisztikái alapján. Az új kihelyezések volumene és a hitelintézeti hitelek árfolyamhatásoktól megtisztított nettó állományváltozása egyaránt bemutatásra kerül. 2013 negyedik negyedévével az elemzés a teljes hitelintézeti szektor (bankrendszer és fiókok, szövetkezeti hitelintézetek) hitelezési folyamatait mutatja be.
- A nem ár jellegű hitelezési feltételek változása kvalitatív módon jelenik meg a Hitelezési felmérés alapján, amelyben az adott szegmensben aktív bankok – melyek együtt 80-90 százalékát fedik le a hitelpiacnak – adnak indikációt a változás irányára a viszonyítási időszakhoz képest. A Hitelezési felmérésben ár jellegű feltételek – a forrásköltség feletti felár, a kockázatos hiteleken lévő prémium, illetve a felszámolt díjak – is szerepelnek kvalitatív módon.
- A kamatstatisztikák a hitelintézeti új megvalósult kihelyezések szerződésösszegével súlyozott aggregált kamatait, azaz ár jellegű feltételeit tartalmazzák. A hitelkamat felbontható referenciakamatra, illetve referenciakamat feletti felárra.
- A Hitelezési felmérés alapján az adott szegmensben aktív bankok az általuk észlelt hitelkereslet alakulására, várakozásaikra a Hitelezési felmérésben válaszolnak kvalitatív módon. Hasonlóan a hitelezési feltételekhez, a bankok a változás irányára adnak indikációt.

A hitelezési folyamatokat leíró indikátorok és a Pénzügyi Kondíciós Index módszertanáról az elemzés végén található melléklet ad részletes tájékoztatást. A kiadványon belül a Hitelezési felmérés eredményeit fókuszáltan mutatjuk be, de a kérdésekre adott válaszokat, illetve az eredményeken alapuló ábrakészletet az MNB honlapján a Hitelezési felmérés oldalon teljes körűen publikáljuk.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Vezetői összefoglaló	5
2. Hitelezési folyamatok a vállalati szegmensben	7
3. Hitelezési folyamatok a háztartási szegmensben	13
4. Melléklet: Módszertani megjegyzések	19

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

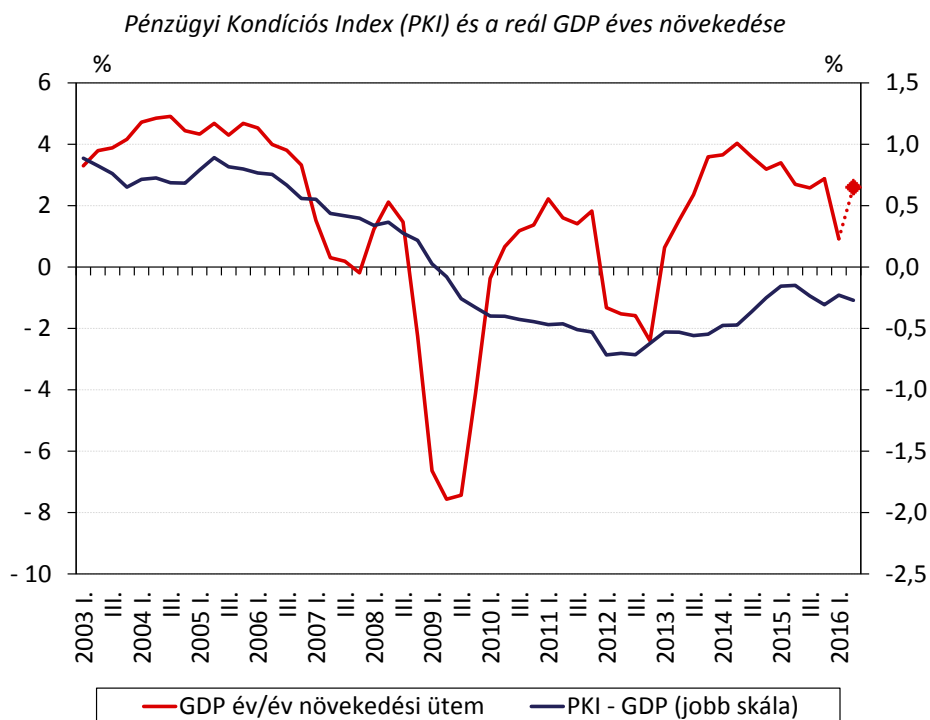
A hitelintézetek magánszektoral szembeni hitelezésében általánosan javuló tendenciák tapasztalhatók. A hitelezési feltételek valamennyi szegmensben enyhültek a negyedévben, amit a kereslet bővülése kísért. A reálgazdaság élénkülésével párhuzamosan az új hitelkibocsátások volumene emelkedett.

2016 második negyedévében a hitelintézetek kkv-hitelei éves összevetésben 5 százalékkal bővültek tranzakciós alapon, amihez jelentős mértékben járult hozzá a Növekedési Hitelprogram második és harmadik szakasza. Ezzel a kkv-hitelezés az MNB által fenntarthatónak tartott 5-10 százalékos növekedési sáv alján helyezkedik el. A program harmadik szakaszában nyújtott hitelek mintegy 54 milliárd forintot tettek hozzá a tranzakciók bővüléséhez a negyedév során. A teljes vállalati hitelezés éves növekedési üteme összességében pozitív fordulatot vett a korábbi egyedi hatások okozta alacsony szintjéről, így az állománybővülés éves alapon 0,3 százalékot tett ki június végére, ami 1,9 százalékos növekedéssel egyenértékű az év végi portfólió-leválasztás hatásának kiszűrésével. Ugyanakkor a törlesztések 51 milliárd forinttal meghaladták a folyósításokat a vizsgált időszakban.

A bankok Hitelezési felmérésre adott válaszai alapján, a negyedév során a nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan tovább enyhültek a vállalatok hitelhez jutásának feltételei, amihez a versenyhelyzet fokozódása mellett hozzájárultak a pozitív gazdasági kilátások és a Piaci Hitelprogram is. Az enyhítés az előző negyedévhez hasonlóan elsősorban az ár jellegű feltételek mérséklésében nyilvánult meg. Lazítottak az üzleti célú ingatlanhitelek feltételein is, amit az iparágat érintő problémák enyhülésével, illetve a kockázati toleranciájuk javulásával magyaráztak. A bankok elsősorban a hosszú futamidejű hitelek iránti kereslet élénkülését érzékelték a negyedév során, amelynek további bővülését várják a következő félévre is az ügyfelek új beruházásainak finanszírozási igénye miatt. A forinthitelek átlagos finanszírozási költsége valamelyest mérséklődött az elsősorban kkv-k által igénybe vett kis összegű hitelek körében.

Az új háztartási hitelszerződések volumene 38 százalékkal nőtt éves összevetésben, ezen belül a lakáscélú hitelek és a személyi kölcsönök kibocsátása nőtt a legnagyobb mértékben, ahol rendre 46, illetve 47 százalékkal emelkedett a kihelyezett volumen éves átlagban. A hitelállomány 4,2 százalékkal csökkent az elmúlt egy évben, és a háztartások még nettó hiteltörlesztők voltak a negyedév során. Ugyanakkor a folyósítások júniusban már meghaladták a törlesztéseket. A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a második negyedévben enyhültek a hitelkínálati feltételek mind a lakáscélú, mind pedig a fogyasztási szegmensben. Az új lakáscélú hitelek teljes hitelköltsége változatlan maradt, kamatfelára kissé emelkedett a negyedév során, amit a kockázatosabb ügyfelek hitelezése is magyarázhat. A felmérés szerint a hitelkereslet további bővülését érzékelték a válaszadó bankok, különösen a lakáshitelek iránt, amit a részt vevő intézmények egyhangúlag jeleztek. Ez utóbbit a Családi Otthonteremtési Kedvezmény is támogatja, amelynek keretében június végéig 21,5 milliárd forint értékben kötöttek hitelszerződéseket, amelyeket az ügyfelek háromnegyede használt lakás vásárlása céljából igényelt. Az eddigi tapasztalatok fényében érdemes áttekinteni, hogy a program szabályainak részleteit hogyan lehetne átalakítani annak érdekében, hogy az új lakások súlya növekedjen.

A vállalati és a háztartási szegmens hitelezési folyamatait összegző Pénzügyi Kondíciós Index alapján a bankrendszer hitelezési aktivitásán keresztül csekély mértékben negatív hatást gyakorolt a reálgazdaság éves bővülésére.

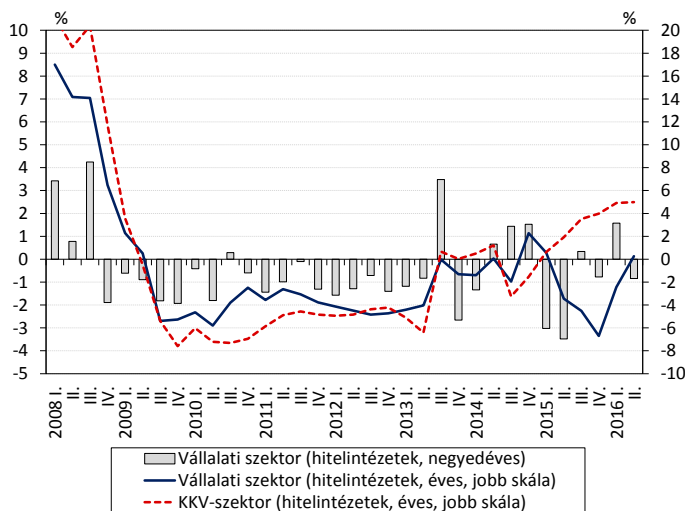

Megjegyzés: A PKI-mutató a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását mutatja a GDP éves növekedési üteméhez. A reál GDP éves növekedési ütemének 2016. II. negyedévi adata a KSH előzetes becslése. Forrás: MNB, KSH.

2. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A VÁLLALATI SZEGMENSZEN

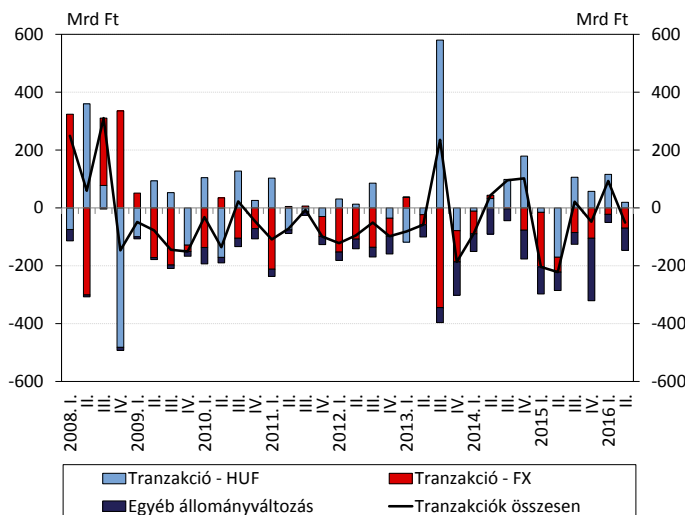
2016 második negyedében a vállalati hitelállomány növekedési üteme pozitív tartományba fordulva 0,3 százalékot tett ki éves összevetésben. Ugyanakkor a törlesztések 51 milliárd forinttal haladták meg a hitelfelvételeket a negyedév során. A kkv-szektor hitelállomány-bővülése éves összevetésben 5 százalék volt június végén, és összességében gyorsuló dinamika jellemzi 2015 vége óta ezt a szegmenst. A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján a vállalati hitelek feltételei a nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan tovább enyhültek a negyedév során, amihez a versenyhelyzet fokozódása mellett hozzájárultak a pozitív gazdasági kilátások és a jegybank Piaci Hitelprogramja is. A felmérésben részt vevő bankok a feltételek további enyhítését helyezték kilátásba a következő félévre. A második negyedévben a bankok a hosszú lejáratú hitelek keresletének élénkülését érzékelték, amit 2016 második felében további, beruházások finanszírozásával összefüggő keresletbővülés követhet. A vállalati forinthitelek új szerződéskötéseinek átlagos finanszírozási költsége az elsősorban kkv-k által igénybe vett kis összegű hitelek körében csökkent.

1. ábra: A teljes vállalati és a kkv-szektor hitelállományának növekedési üteme

Megjegyzés: Tranzakció alapú, a kkv-szektor 2015. IV. előtt bankrendszeri adatok alapján becslülve. A 2016. I. negyedéves adat revideálva. Forrás: MNB.

2. ábra: A vállalati hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított, egyedi intézményi hatásoktól szűrt és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás. Forrás: MNB.

Hazai vállalati hitelezés

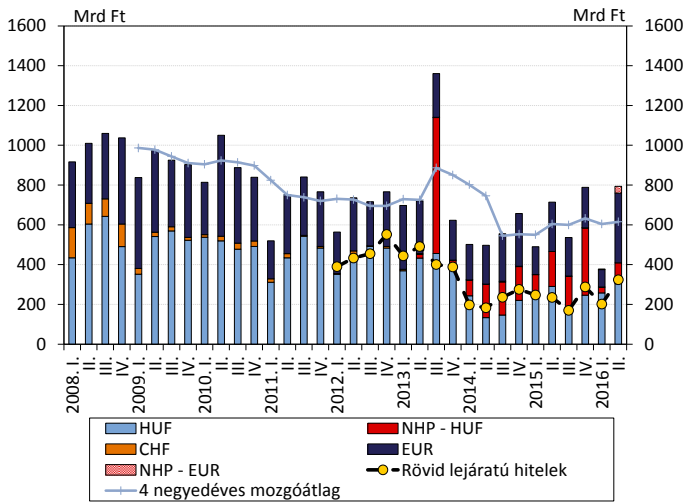
A vállalati hitelezés éves dinamikája számottevően javult.

A hitelintézetek vállalati hiteleinek éves növekedési üteme pozitív tartományba fordulva mintegy 0,3 százalékot tett ki a második negyedév végén (1. ábra). A javulást elsősorban bázishatás eredményezte, ugyanis június végére több nagyobb volumenű egyedi tétel is kikerült a bázisból. Az állomány éves változásának ugyanakkor továbbra is részét képezi az MKB szanálása keretében megvalósult portfólió-leválasztás. A teljes vállalati hitelezésen belül a kkv-szektor hitelállománya 5,0 százalékkal bővült éves összevetésben. A hitelállomány növekvő dinamikájához 2016-ban egyaránt hozzájárultak a Növekedési Hitelprogram új szerződéskötései (harmadik szakasz), valamint a program második szakaszában kötött szerződések 2016-ra áthúzódó folyósításai is.

A vállalati hitelállomány kismértékben csökkent a második negyedévben.

2016 második negyedében mintegy 51 milliárd forinttal csökkent a hitelintézetek vállalati hitelállománya a tranzakciók hatására (2. ábra). A forinthitelek 19 milliárd forinttal nőttek, míg a devizahitelek összesen 70 milliárd forinttal csökkentek a vizsgált időszakban. A Növekedési Hitelprogram harmadik szakaszában nyújtott hitelek a negyedév során mintegy 54 milliárd forinttal járultak hozzá a tranzakciók növekedéséhez. A hiteltranzakciókon felül a leírások és átsorolások (egyéb állományváltozás) összesen mintegy 77 milliárd forinttal csökkentették a nem pénzügyi vállalatok hitelállományát. A le nem hívott hitelkeretek volumene a negyedév folyamán 279 milliárd forinttal nőtt, ami további tartalékokat jelenthet a következő negyedévek állománybővülésére nézve. A folyószámlahitel-állomány az elmúlt évek során historikusan magas szintre emelkedett, továbbá 13 milliárd forinttal nőtt a negyedév során, így június végén a teljes vállalati hitelállomány 18 százalékát tette ki.

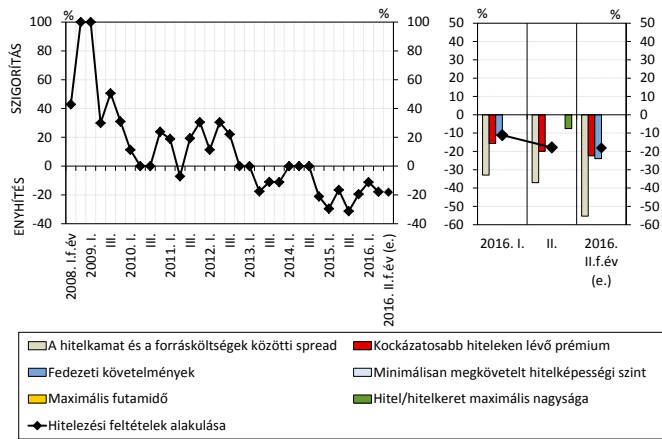
3. ábra: Új vállalati hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

Forrás: MNB.

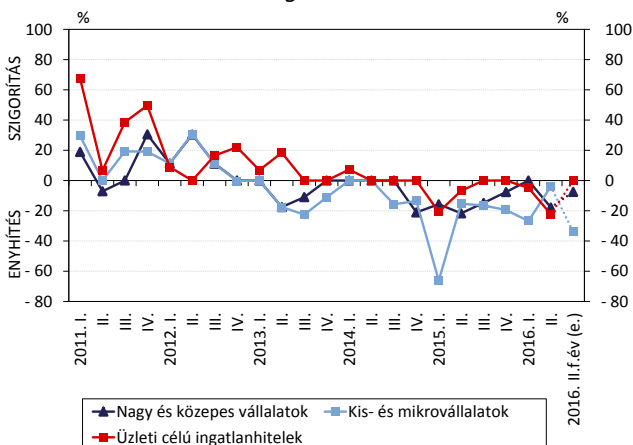
Az új szerződések volumene jelentősen bővült a vizsgált időszakban. A hitelintézeti szektorral 794 milliárd forint értékben kötöttek a vállalatok új hitelszerződéseket a második negyedévben (3. ábra). A megelőző évek azonos időszakával összevetett jelentős növekedés elsősorban az eurohitelekben jelentkezett, amelyek volumene mintegy 385 milliárd forintot tett ki a vizsgált időszakban. Ez a növekedés döntően több egyedi nagyvállalati tétel eredménye, amelyek egy része korábbi hitelek megújítását szolgálta. Az új forinthitelek volumene is nagymértékben bővült, értékük összesen mintegy 409 milliárd forintot tett ki. Tovább árnyalja a képet, hogy a forinthitel-kibocsátások növekedésével párhuzamosan a rövid futamidejű hitelek kihelyezése is bővült, összegük 324 milliárd forintot tett ki, aminek jelentős hányada egy hónapon belüli futamidejű rendelkezett. A hónapon belüli futamidejű hitelek és a korábbi hitelkeret-megállapodások megújítása nem növeli a hónap végén fennálló hitelállományt, így a tranzakciók értékét sem. A Növekedési Hitelprogram harmadik, szakaszának keretein belül szerződött hitelek 78 milliárd forinttal járultak hozzá a forint- és 34 milliárddal az eurohitelek kibocsátásához.

4. ábra: Hitelezési feltételek változása a vállalati szegmensben

Megjegyzés: A szigorítást és enyhítést jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

5. ábra: Hitelezési feltételek változása a vállalati részszegekben

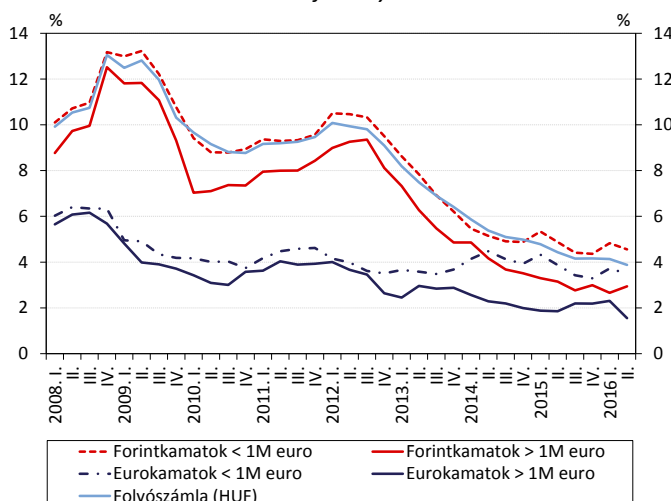

Megjegyzés: A szigorítást és enyhítést jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

A bankok előzetes jelzéseinek megfelelően tovább enyhültek a vállalati hitelfeltételek. A Hitelezési felmérésre adott válaszok alapján a bankok nettó értelemben vett¹ 18 százaléka enyhített vállalati hitelfeltételein (4. ábra). A sztenderdek enyhítését a bankok a nagy és közepes méretű vállalatok termékei, illetve az üzleti célú ingatlanhitelek esetében jelezték (5. ábra). A vállalati hitelek esetében a bankok összességében az előző negyedévhez hasonlóan ismét az ár jellegű sztenderdeket, a felárakat és a kockázatosabb hitelek prémiumát mérsékeltek. Az enyhítés kiváltó okaként ismét a kiélezett versenyt és a javuló gazdasági kilátásokat említették, illetve megemlítésre került a Piaci Hitelprogram részeként a hitelezési aktivitáshoz kötött kamatcsereügylet (HIRS) kapcsán tett vállalások teljesítése is. Az üzleti célú ingatlanhitelek feltételeinek lazítását magyarázó tényezők között az iparágat érintő problémák mérséklődése, illetve a portfóliók tisztulásával párhuzamosan a bankok kockázati toleranciájának javulása került megemlítésre. Előretekintve a válaszadók nettó 18 százaléka helyezte kilátásba a hitelezési feltételek általános lazítását 2016 második félévében, ami ismét elsősorban az ár jellegű feltételek lazításán keresztül valósulhat meg.

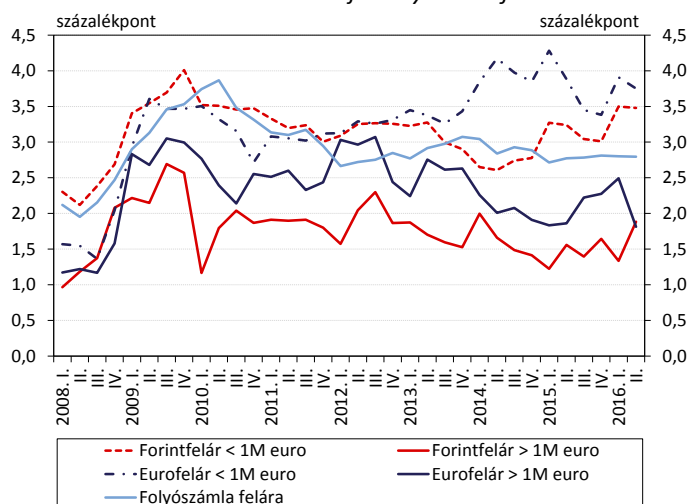
¹ A szigorító és enyhítő bankok különbsége piaci részesedéssel súlyozva.

6. ábra: A vállalati új kihelyezések kamatlába

Megjegyzés: Változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek. 2015-től az 1 millió euro feletti money market hitelektől szűrt adatok alapján. Forrás: MNB.

7. ábra: A vállalati új kihelyezések felára

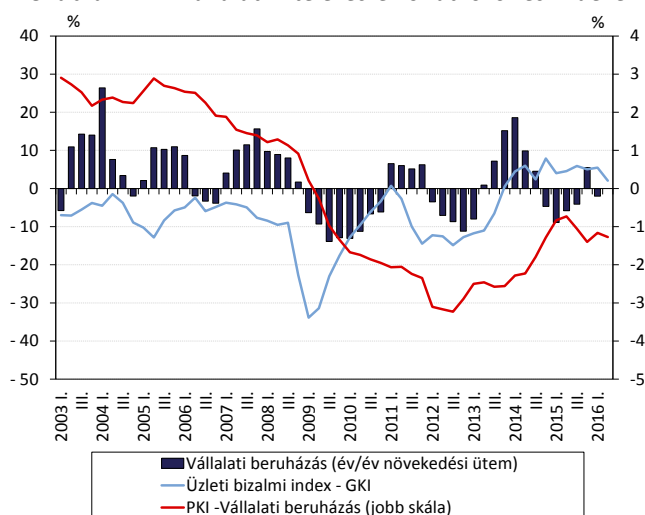
Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR, illetve EURIBOR feletti felár. Változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hitelek. 2015-től az 1 millió euro feletti money market hitelektől szűrt adatok alapján. Forrás: MNB.

Mérséklődött a kis összegű forint- és eurohitelek finanszírozási költsége. A piaci alapú új vállalati hitelszerződések² kamatlába a nagy összegű forinthitelek esetében átlagosan 0,3 százalékponttal emelkedett (6. ábra). Ebből az értékből kiszűrésre kerültek az úgynevezett money market (pénzpiaci jellegű) ügyletek, amelyekhez csak néhány nagy szereplőnek van hozzáférése, azonban rendkívül nagy volumenük és jellemzően alacsony kamatszintjük miatt jelentősen torzítani tudják a kamatok átlagát, amik együttesen az ilyen ügyletek mutatóból való kiszűrését indokolják.³ Az 1 millió euro alatti forinthitelek esetében 0,3 százalékponttal csökkent az átlagos kamatszint, amit változatlan átlagos kamatfelár (7. ábra) mellett a referenciakamat csökkenése magyaráz. A nagy összegű eurohitelek átlagos kamatszintje 0,8 százalékponttal csökkent, ami néhány kiemelkedően nagy volumenű nagyvállalati hitel alacsony kamatfelár mellett történő kibocsátásának tudható be. A kis összegű eurohitelek kamatszintjének csökkenéséhez hozzájárult az átlagos kamatfelár mérséklődése és a negatív tartományban lévő három hónapos EURIBOR további csökkenése is. A folyószámlahitelek felára nem változott a negyedév során.

² Az új szerződések esetében a változó kamatozású vagy maximum egy éves kamatfixálással rendelkező hiteleket vizsgáljuk. Az NHP keretén belül folyósított hitelek többsége éven túli hitel, így az általunk vizsgált kamatlábakat csak a csekélyebb összegű éven belüli NHP-hitelek befolyásolják.

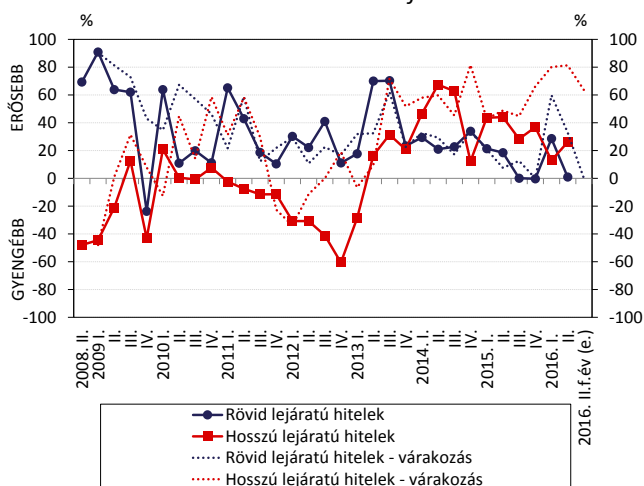
³ A money market ügyletek olyan, nem pénzügyi vállalatok számára nyújtott hitelek, amelyek értéke meghaladja az 1 millió eurót, rövid futamidővel rendelkeznek – jellemzően 1 hónapon belülivel – és valamilyen pénzügyi művelet megfinanszírozására szolgálnak, így nem is járnak reálgazdasági beruházással. 2015-től van lehetőség a money market ügyletektől szűrt adat előállítására, ugyanakkor az ezt megelőző időszakban alacsony súlyukból adódóan nem torzították jelentősen a megfigyelt átlagos kamatokot.

8. ábra: A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe

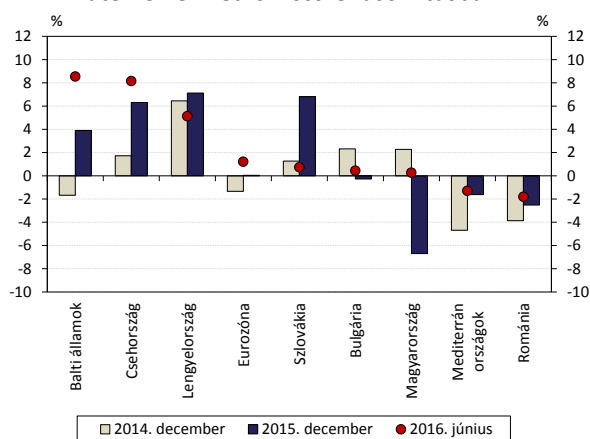
Megjegyzés: A PKI-mutató részindexe mutatja a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztül hozzájárulását a vállalati állóeszköz-beruházás éves növekedéséhez. Forrás: MNB, GKI.

9. ábra: A hitelkereslet változása futamidő szerint

Megjegyzés: Az erősebb és gyengébb keresletet jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok választai alapján.

10. ábra: Vállalati hitelek tranzakció alapú éves növekedési üteme nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Mediterrán országok: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország. Balti államok: Észtország, Litvánia, Lettország. Forrás: EKB, MNB.

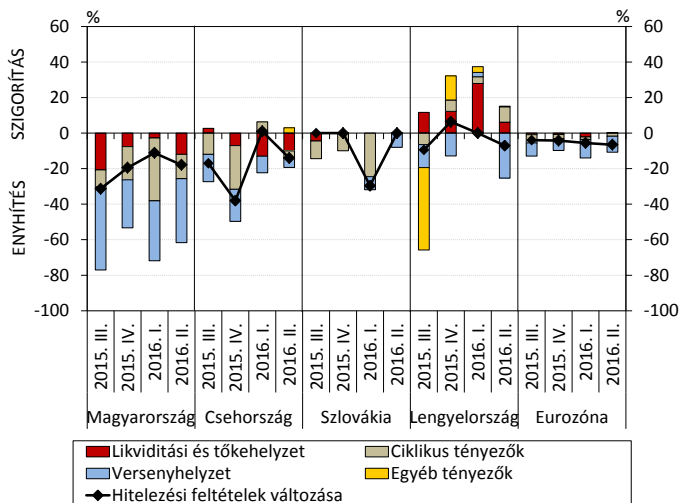
A bankrendszer hitelezési aktivitásával továbbra is mérsékelten kontraktív hatású. 2016 második negyedévében a Pénzügyi Kondíciós Index vállalati részindexe negatív tartományban volt (8. ábra), ami azt jelenti, hogy a vállalati beruházás éves szintjét kis mértékben csökkentette a bankrendszer visszafogott hitelezési aktivitása. A várakozásokat megragadó, GKI által publikált üzleti bizalmi index értéke az elmúlt negyedévben valamelyest csökkent, ugyanakkor továbbra is pozitív tartományban tartózkodott.

Tovább bővült a hosszú lejáratú vállalati hitelek iránti kereslet. A Hitelezési felmérés keretében a bankok nettó értelemben vett 26 százaléka számolt be a hosszú lejáratú hitelek iránti kereslet általános bővüléséről (9. ábra). A bővülő kereslet a forint- és a devizahiteleket egyaránt érintette. A nagy és közepes vállalatok keresletének bővülését a bankok nettó értelemben vett 6 százaléka, míg a kis- és mikrovállalatokét nettó 22 százaléka érzékelte. A kereslet élénkülésének okait a bankok elsősorban abban azonosították, hogy nőtt az ügyfelek forgatókeigényének finanszírozási szükséglete. Előretekintve a bankok 64 százaléka számít keresletbővülésre a hosszú lejáratú hitelek iránt, míg a rövid lejáratú hitelek esetében összességben a kereslet változatlanúságát várják a válaszadó bankok. Várakozásaik szerint a növekvő hitelkeresletet a vállalatok tárgyi eszközökbe történő beruházási kereslete indukálhatja. A kereslet élénkülését jelezte a válaszadó bankok nettó 79 százaléka a lakásprojekteket és az irodaházakat finanszírozó hitelek iránt is, illetve többségük a kereslet további erősödésére számít.

Nemzetközi kitekintés a vállalati hitelezésben

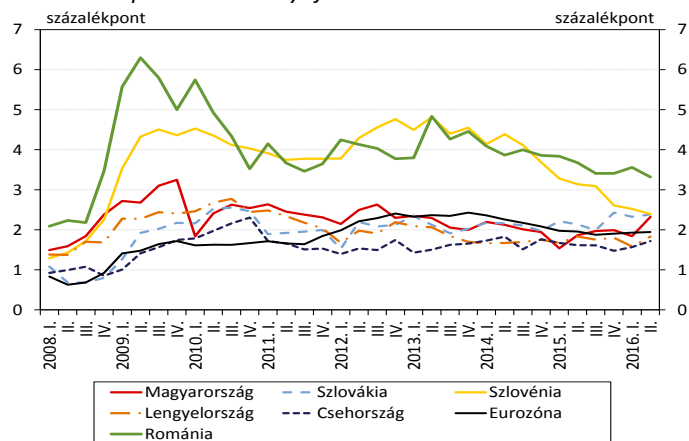
A régióra továbbra is pozitív vállalati hiteldinamika jellemző. Az eurozónában átlagosan 1,2 százalékkal nőtt a vállalati hitelállomány az elmúlt négy negyedévben, amit továbbra is a centrumországok hitelállomány-növekedése eredményez, míg a perifériaországokat összességében a vállalati hitelek leépülése jellemzi. Míg az előbbi csoportban átlagosan 2,6 százalékkal nőtt, addig a mediterrán államokban 1,3 százalékkal csökkent a vállalati hitelállomány. A visegrádi országokban és a balti államokban éves összevetésben növekedett, míg Szlovéniában, Romániában és Horvátországban csökkent a nem pénzügyi vállalatok által felvett hitelek állománya (10. ábra). A megelőző negyedévhez képest legnagyobb mértékben Szlovákia és Románia esetében lassult a hiteldinamika, de Csehország és Lengyelország esetében is mérséklődés volt megfigyelhető.

11. ábra: Vállalati hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik. Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

12. ábra: Kamatfelárak nemzetközi összehasonlítása hazai pénznyújtott vállalati hiteleknél

Megjegyzés: Éven belül változó kamatozású hitelek, így a legfeljebb 2,5 százalékpontos felárú NHP-hiteleket nem tartalmazza. Magyarország esetében 2015-től az 1 millió euro feletti money market hitelektől szűrt adatok alapján. Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

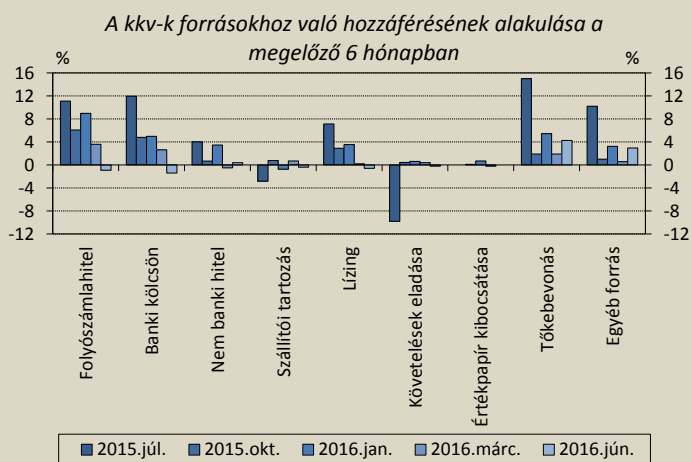
A régióban tovább enyhültek a vállalati hitelfeltételek. A hitelezési felmérésekben adott banki válaszok alapján – amelyeket a bankok nagyságrendileg fele a brit népszavazás előtt töltött ki – nem lehetett a Brexittel összefüggő sokkot azonosítani a bankok hitelkínálati feltételeiben. Az eurozónában összességében enyhültek a vállalati hitelfeltételek, ami a görögországi szigorítást leszámítva minden országban az átlagos enyhítésnek vagy a sztenderdek változatlanul hagyásának eredőjeként adódott. Az eurozónában így a bankok nettó értelemben vett 7 százaléka enyhített a vállalatok hitelhez jutásának feltételein (11. ábra). Szlovákia kivételével a visegrádi országokban is a hitelkondíciók lazítása volt jellemző. Az enyhítés irányába ható tényezők között Európa-szerte továbbra is a kiéleződő verseny került legnagyobb arányban megemlítésre. A kereslet élénküléséhez hozzájáruló tényezők között leginkább az összeolvadásokat és a működő tőke finanszírozását jelölték meg a válaszadó bankok, míg a beruházások hozzájárulása tovább csökkent.

A visegrádi országokban emelkedtek az átlagos kamatfelárak. A vállalati hitelek átlagos kamatfelára az eurozónában a második negyedévben lényegesen nem változott, míg az átlagos kamatszint a referenciakamat 0,1 százalékpontos csökkenésének köszönhetően ugyanennyivel csökkent (12. ábra). A régióban Magyarországon, Lengyelországban, Csehországban és Szlovákiában nőtt, míg Romániában és Szlovéniában csökkent a vállalati hitelek átlagos kamatfelára. Míg Szlovákiában a referenciakamat csökkenése ellensúlyozta a felárnövekedést, addig a többi ország esetében a kamatok változása megegyezett a felárak elmozdulásának irányával.

Keretes írás: A mikro-, kis- és középvállalkozások finanszírozási helyzete

Az MNB rendszeres konjunktúrakutatásai során kérdőíves felméréssel vizsgálja a vállalkozások növekedési lehetőségeit, finanszírozási helyzetét, beruházási aktivitását annak érdekében, hogy a kkv-szektor előtt álló akadályokat azonosíthassa. A következőkben ezen felmérés tapasztalatai alapján az kerül bemutatásra, hogy a hitelezési feltételekben az elmúlt egy év során végbement lazítást hogyan érzékelték a vállalatok, fókuszban a kis- és középvállalkozásokkal.

A kkv-szektor beruházásokkal kapcsolatos várakozásai alapvetően nem változtak az elmúlt egy év során. A vállalatméretnek szignifikáns szerepe van a vállalatok várakozásait illetően, ugyanis a méret növekedésével erősödik a következő félévre várható beruházás megvalósítási szándéka: míg a mikrovállalkozásoknak 10 százaléka biztos abban, hogy meg tudja valósítani tervezett fejlesztéseit, addig a kisvállalkozások 20 százaléka, a középvállalkozásoknak pedig 30 százaléka biztos ebben. Összességében a kkv-k egyharmada valószínűnek tartja, hogy valamilyen fejlesztést vagy beruházást meg fog tudni valósítani a következő egy évben. Az elmúlt év során az aktivitásbővítő fejlesztések iránti kereslet élénküléséről és a finanszírozási feltételek javulásáról számoltak be a vállalkozások, miközben az üzleti növekedés korlátjaként növekvő mértékben jelenik meg a megfelelő képzettségű munkaerő hiánya az év eleje óta.

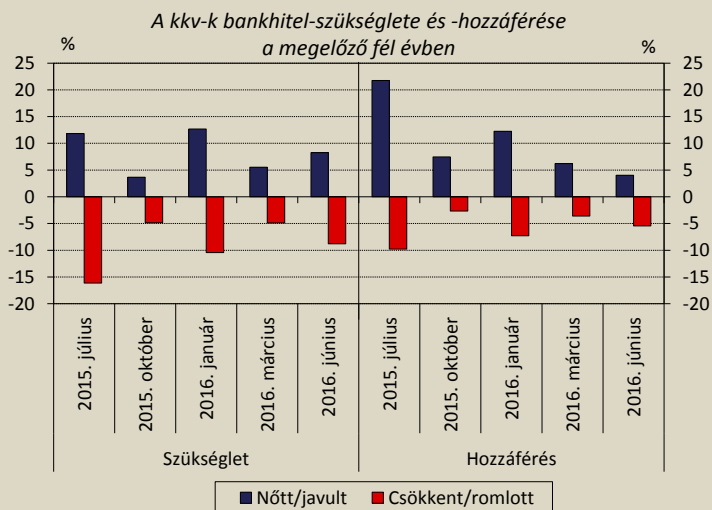

Megjegyzés: A hozzáférés javulását és romlását jelző vállalkozások arányának különbsége.

Forrás: MNB felmérés

A kkv-k által használt finanszírozási források penetrációja jól mutatja, hogy leginkább mely forrásokhoz való hozzáférés releváns számukra. A folyószámlahitelek és banki hitelkeretek aránya a legnagyobb mértékű, a kkv-k kétharmada használja ezeket. Itt is jelentős vállalatméret szerinti heterogenitás figyelhető meg: míg bankhitellel a válaszadó kkv-k 55 százaléka rendelkezik, addig a nagyvállalatok közel 90 százaléka vesz igénybe ilyen finanszírozási szolgáltatást. A kkv-k körében továbbá 50 százalék körüli a nem banki hitelek felvételének, valamint a szállítói tartozások alkalmazásának és a lízingnek az elterjedtsége. A tőkebevonás, az értékpapír-kibocsátás és a követelés-eladás nem mondható jellemző finanszírozási formának.

A kkv-k hozzáférése a jelentősebb forrásokhoz jellemzően javult 2015 során, míg 2016 első félévében összességében változatlanok ítélték meg a felmérésében részt vevő vállalatok. A banki hitelhez jutás tekintetében az elmúlt egy évben a hozzáférés javulását jelentették a kkv-k, míg szükségletük növekedését a vizsgált időszakban ugyanakkora hányaduk jelezte, mint a csökkenését. Az adatfelvétel alapján összességében a kkv-szektor finanszírozási helyzete az elmúlt években javult, amit makrogazdasági perspektívából a Pénzügyi Kondíciós Index is alátámaszt. A Piaci Hitelprogram az év második felében tovább segítheti a finanszírozási korlátok lazulását.

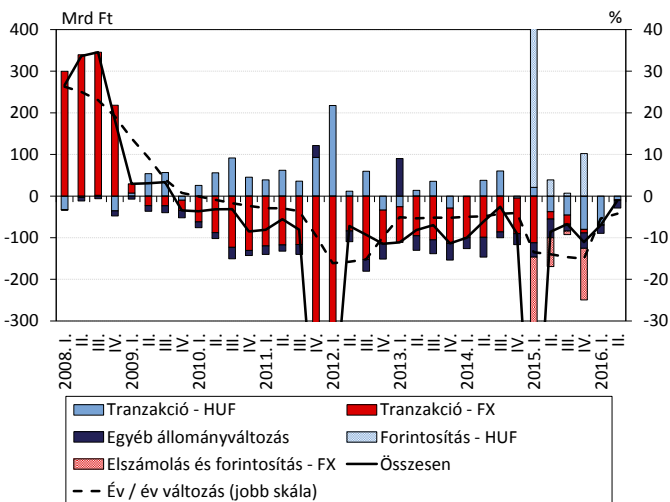
Forrás: MNB felmérés

⁴ A nettó arány a hozzáférés javulását, illetve romlását érzékelő vállalkozások arányának különbsége.

3. HITELEZÉSI FOLYAMATOK A HÁZTARTÁSI SZEGMENSZEN

2016 második negyedében a hitelintézeti szektor háztartási hiteleinek állománya összesen 11 milliárd forinttal csökkent a folyósítások és törlesztések eredményeként, így június végére 4,2 százalékkal csökkent a teljes hitelállomány éves összevetésben. Ugyanakkor a folyósítások júniusban már meghaladták a törlesztéseket. Az új szerződéskötések volumene összesen 258 milliárd forintot tett ki a vizsgált időszakban, ami éves átlagban 38 százalékos növekedést jelent az előző év azonos időszakához viszonyítva. A legnagyobb mértékű növekedés a lakáscélú hitelek és a személyi kölcsönök esetében volt látható, ahol rendre 46, illetve 47 százalékkal emelkedett a kibocsátás az elmúlt egy évben. A Hitelezési felmérésre adott banki válaszok alapján enyhültek a lakás- és a fogyasztási célú hitelek feltételei is a második negyedévben, és az utóbbiak esetében a következő félévre is a hitelfeltételek lazítását jelezték. Ezzel párhuzamosan a felmérésben részt vevő bankok által érzékelt hitelkereslet folytatódó bővülése volt tapasztalható, különösen a lakáshitelek iránt, ahol egyhangúlag növekedést jeleztek az intézmények. Az új lakáscélú hitelek átlagos teljes hitelköltsége változatlan maradt, átlagos kamatfelára – a kockázatosabb ügyfelek finanszírozása miatt – emelkedett a vizsgált időszakban.

13. ábra: A háztartási hitelállomány nettó negyedéves változása denomináció szerint

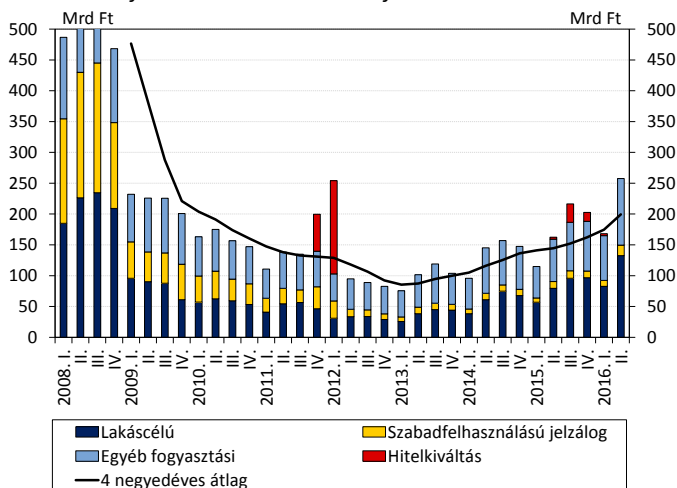

Megjegyzés: Szezonálisan nem igazított és árfolyamhatással gördítetten korrigált nettó hitelállomány-változás. Az éves állományváltozás tartalmazza az elszámolás hatását. Forrás: MNB.

Hazai háztartási hitelezés

A háztartási szektorban a második negyedév végére a hitelfelvételek meghaladták a törlesztéseket. 2016 második negyedében a hitelintézetek háztartásokkal szembeni hitelállománya 11 milliárd forinttal csökkent a tranzakciók eredményeként, azonban az időszak végén a havi hitelfolyósítások értéke meg is haladta a törlesztéseket (13. ábra). A hitelállományban történt leírások és átsorolások további 18 milliárd forintnyi mérséklődést eredményeztek a vizsgált időszakban. A törlesztések a forintbitelek esetében 9 milliárd forinttal, a devizahitelek esetében pedig 2 milliárd forinttal haladták meg a folyósításokat. A lakáscélú hitelek állománycsökkenése 3 milliárd forintot, az egyéb hiteleké 26 milliárd forintot tett ki.⁵ A tranzakció alapú éves állományleépülési ütem 4,2 százalékos volt, míg a gépjárműhitelek és a személyi kölcsönök 2015 végi elszámolásának és forintosításának kiigazításával az állománycsökkenés értéke 3,9 százalékosra csökkent.

14. ábra: Új háztartási hitelek a teljes hitelintézeti szektorban

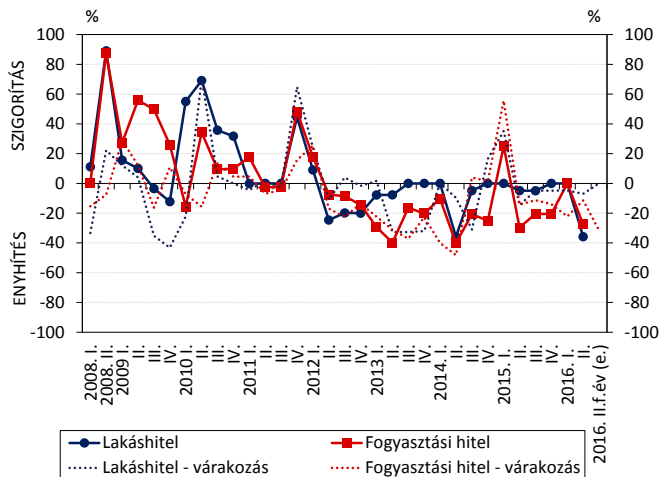

Megjegyzés: A hitelkiváltás csak a végtörlesztéssel és a forintosítással összefüggő kiváltásokat jelöli. Forrás: MNB.

Továbbra is dinamikusan bővül az új szerződéskötések volumene. A hitelintézetek új háztartási hitelszerződéseinek volumene 258 milliárd forintot tett ki a második negyedévben (14. ábra). Az új hitelkihelyezések értéke 62 százalékkal haladta meg az előző év azonos időszakát, a négy negyedévi gördülő kibocsátás pedig 38 százalékkal nőtt éves összevetésben. A lakáscélú hitelek esetében a növekedés éves üteme 46 százalékos volt, míg a szabadfelhasználású jelzáloghitelek kibocsátása 31 százalékkal, az egyéb fogyasztási hiteleké 30 százalékkal nőtt – ezen belül a személyi kölcsönök kibocsátása 47 százalékkal emelkedett.

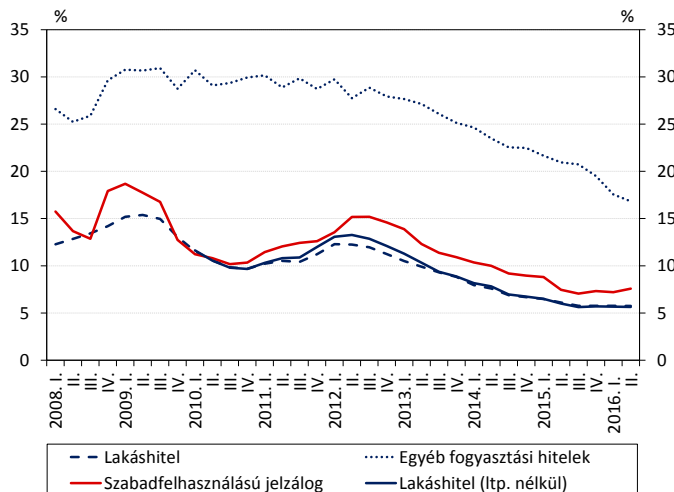
⁵ A nettó állományváltozás a tranzakciók és az egyéb állományváltozások (leírások, átsorolások) egyenlege.

15. ábra: A hitelezési feltételek változása a háztartási szegmensben

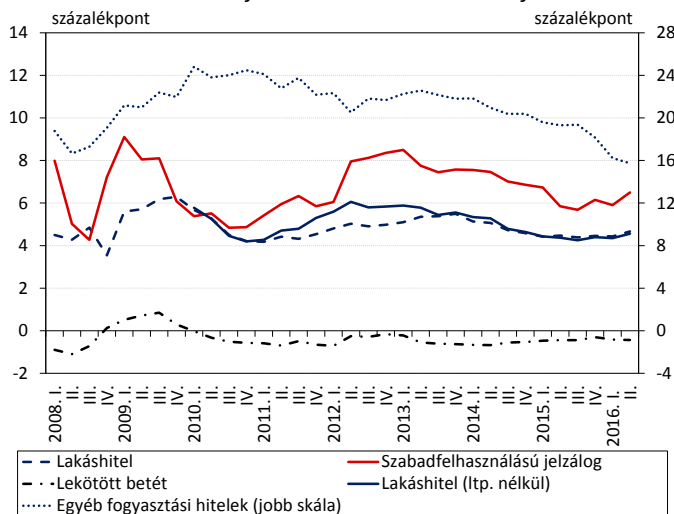
Megjegyzés: A szigorítást és enyhítést jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

16. ábra: Az új háztartási hitelek THM-szintje

Megjegyzés: Új folyósítású hitelkamatok negyedéves átlaga. Forrás: MNB.

17. ábra: Az új háztartási hitelek kamatfelára

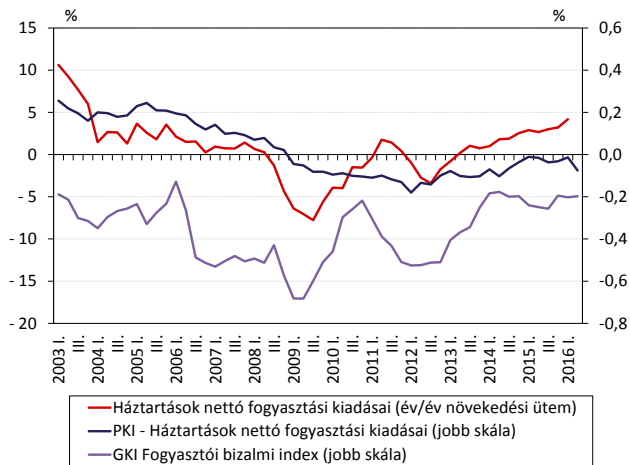

Megjegyzés: 3 hónapos BUBOR feletti kamatfelárak negyedéves átlaga. THM alapú felárak. Forrás: MNB.

Enyhültek a hitelezési feltételek a lakáscélú és a fogyasztási szegmensben is. A Hitelezési felmérésben válaszádaik alapján a lakáscélú hitelek feltételein a bankok nettó értelemben vett 36 százaléka enyhített 2016 második negyedévében, közel két éve tartó változatlanúságot követően (15. ábra). A részfeltételeket tekintve elsősorban az ár jellegű feltételeken történt lazítás: a bankok nettó értelemben több mint fele csökkentette a felárakat, 12 százalék pedig a folyósításért felszámított díjakat. További kisebb arányú enyhítés volt megfigyelhető a kockázatos hitelek prémiumában, a maximális hitelfedezeti arányban, a jövedelemarányos törlesztőrészletben és a minimálisan megkövetelt hitelképességi szintben. Ez utóbbi arra utalhat, hogy a bankok kockázatosabb ügyfélszegmensek felé is nyitottak a negyedév során. A válaszadó bankok a feltételek enyhítését elsősorban a lakáspiaci folyamatok alakulásával, másodsorban piaci részesedési céljaikkal magyarázták. Előretekintve azonban nem jeleztek további lazítást a hitelezési standardokon az év második felére. A fogyasztási hitelek tekintetében a bankok nettó értelemben vett 28 százaléka enyhített a hitelfeltételeken, és 2016 végéig hasonló arányban jeleztek további lazítást. A második negyedévben megfigyelt enyhülés a bankok szerint kizárólag a felárakban és a maximális jövedelemarányos törlesztőrészletben mutatkozott meg, amelyet a gazdasági kilátások javulása, valamint a versenyhelyzet és a piaci részesedési célok tettek indokolttá.

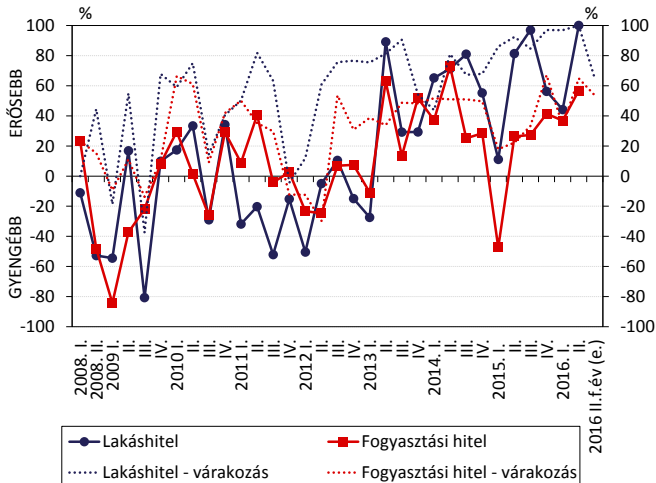
A lakáscélú hitelek hitelköltsége nem változott, míg átlagos feláruk emelkedett a vizsgált időszakban. 2016 második negyedévében nem történt változás az új lakáscélú forint hitelek átlagos THM-szintjében: az új szerződések teljes hitelköltsége 5,7 százalékot tett ki június végén (16. ábra). A hitelköltségek a kamatozás módja szerinti heterogenitást mutattak: a változó kamatkonstrukciójú lakáscélú hiteltermékek simított teljes hitelköltsége ugyanis 0,2 százalékpontot csökkent, és értéke 4,7 százalékot tett ki június végén, míg a fix kamatozású hitelek átlagos THM-szintje 0,1 százalékponttal emelkedett, és 6,4 százalékot tett ki az félév végére. A felárak tekintetében emelkedés volt megfigyelhető a vizsgált időszakban: a 3 havi BUBOR feletti felár 0,2 százalékponttal 4,7 százalékpontra nőtt (17. ábra). Ez látszólag ellentmond a Hitelezési felmérésben jelzett markáns felárscsökkenésnek, azonban alátámasztja a minimális hitelképességi szint lazítását, a kockázattvállalási hajlandóság emelkedését, ami összetételhatást eredményezhetett: azok az ügyfelek, akik a korábbi standardok szerint is hitelképesek lettek volna, alacsonyabb, míg az új, kockázatosabb ügyfelek magasabb kamatfelárral szembesülhettek. Emellett azok a bankok fejtettek ki nagyobb lakáshitelezési aktivitást a negyedévben, amelyek átlagosan magasabb finanszírozási költségek mellett folyósítanak hiteleket.

18. ábra: A PKI háztartási fogyasztási kiadásokra vonatkozó részindexe

Megjegyzés: A PKI a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását mutatja a háztartási fogyasztási kiadások éves növekedési üteméhez. Az ábrán technikai okokból a GKI-index századrészét tüntetjük fel. Forrás: MNB.

19. ábra: Hitelesítés a háztartási hitelezési szegmensben

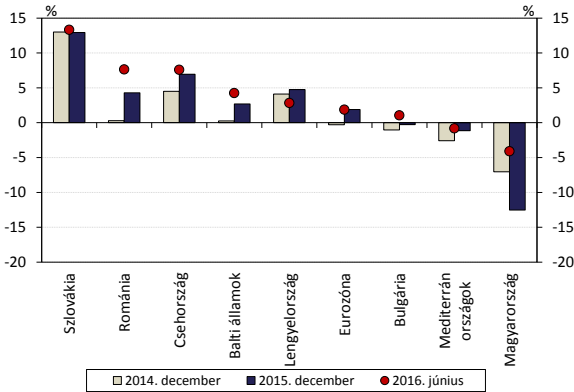
Megjegyzés: Az erősebb és gyengébb keresletet jelző bankok arányának különbsége piaci részesedéssel súlyozva. Forrás: MNB, a bankok válaszai alapján.

A fedezetlen fogyasztási hitelek hitelköltsége tovább csökkent a második negyedévben. A második negyedévben a jelzáloggal fedezett fogyasztási hitelek kamatszintje 0,4 százalékponttal nőtt, míg az egyéb fogyasztási hitelek kamatszintje 0,7 százalékponttal csökkent. Így június végére a jelzáloggal fedezett fogyasztási hitelek átlagos kamatszintje 7,6 százalék, az egyéb hiteleké 16,8 százalék volt (16. ábra). A felárak a szabadfelhasználású jelzáloghitelek esetében 0,6 százalékponttal 6,5 százalékpontra emelkedtek (17. ábra). A bankok számára a lekötött betétek továbbra is valamelyest olcsóbb forrásszerzési lehetőséget biztosítanak a bankközi hiteleknél.

A pénzügyi közvetítőrendszer összességében továbbra is semleges hatású a háztartások fogyasztására. A háztartások fogyasztása éves összevetésben folytatta bővülését 2016 második negyedévében, a fogyasztói bizalom azonban továbbra is változatlan maradt, a 2015. év végi szinten áll. Az MNB felmérése szerint a negyedévben a lakosság konjunktúraérzete leginkább az árváltozásokkal kapcsolatos várakozások tekintetében javult, míg nagy összegű kiadásokkal visszafogottabban számolnak: a háztartások 6-8 százaléka tervez a következő egy évben lakást vagy házat vásárolni/építtetni. A Pénzügyi Kondíciós Index fogyasztási kiadásokra vonatkozó részindexe alapján a pénzügyi közvetítőrendszer hatása a háztartások fogyasztására semleges (18. ábra).

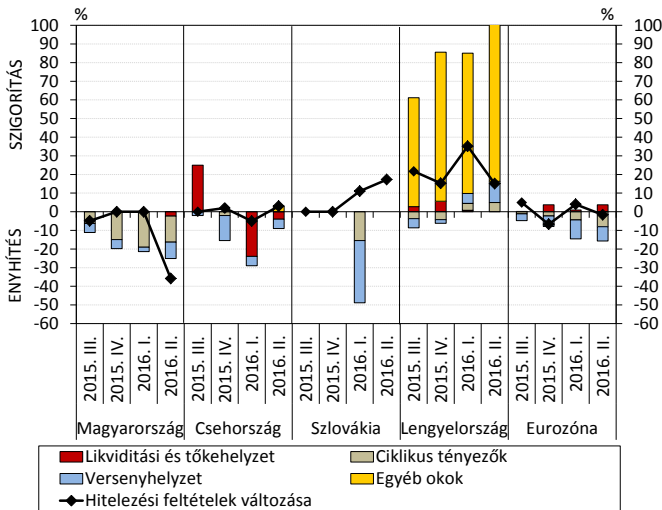
A bankok teljes köre a lakáshitelek iránti kereslet bővüléséről számolt be. A második negyedévben a Hitelezési felmérésben részt vevő bankok mindegyike – az előzetes várakozásokkal összhangban – a lakáshitelek iránti kereslet növekedését tapasztalta, a fogyasztási hitelek iránti kereslet bővülését pedig 57 százalékuk jelezte (19. ábra). Előretekintve a válaszadó bankok mintegy kétharmada várja a lakáshitel-kereslet további élénkülését az év második felében. A fogyasztási hitelek esetében pedig a bankok nettó értelemben vett fele számít bővülésre. Az MNB felmérése alapján a lakosság mintegy 9 százaléka tervez hitelfelvételt a következő egy évben, akiknek átlagosan egyharmada tervez lakáshitelt, kétharmada fogyasztási hitelt felvenni. A lakáscélú hitelek keresletét támogatja a 2016 februárjától elérhető Családi Otthonteremtési Kedvezmény is: a második negyedévben az új kibocsátású lakáshitelek mintegy 12 százaléka társult CSOK-igényléshez.

20. ábra: A háztartási hitelállomány tranzakciókból eredő éves állományváltozása nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Mediterrán országok: Görögország, Olaszország, Portugália, Spanyolország. Balti államok: Észtország, Litvánia, Lettország. Forrás: EKB, MNB.

21. ábra: Lakáscélú hitelek feltételeinek változása és a változás irányába ható tényezők nemzetközi összehasonlításban

Megjegyzés: Az egyes kategóriák értékei a tematikusan odatartozó tényezők számtani átlagaként adódnak. A pozitív értékek a feltételek szigorodását, a negatívak az enyhítést jelölik. Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

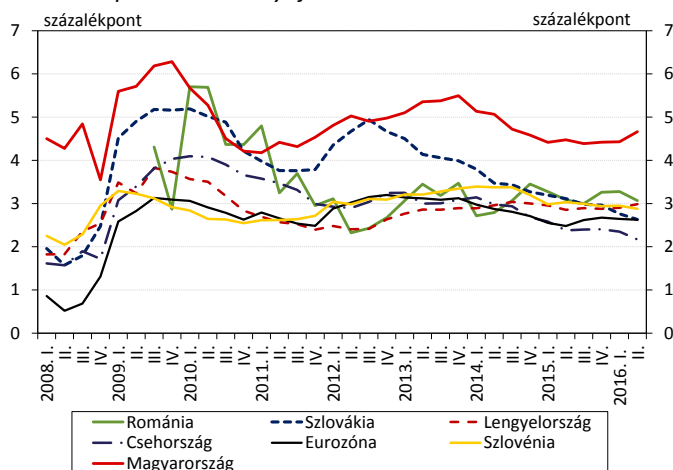
Nemzetközi kitekintés a háztartási hitelezésben

A háztartási hitelezés a régióban és az eurozónában is bővülést mutat. Az eurozónában az éves átlagos növekedési ütem 2016. második negyedéve során kissé romlott, június végén pedig 1,9 százalékot tett ki (20. ábra). A valutaövezeten belül továbbra is jelentős heterogenitás figyelhető meg: míg a tagállamok többségében éves összevetésben nőtt a háztartások adóssága, addig Lettországban, Írországban és a mediterrán országok többségében továbbra is leépülés jellemzi a hitelállományt. A régióban a tranzakciók hatására dinamikusabban bővült a háztartási hitelállomány: a Szlovákiában megfigyelhető 13 százalékos éves növekedés mellett Romániában és Csehországban 8, Lengyelországban 3 százalékkal növekedett a háztartási hitelezés. A háztartások eladósodottsága Szlovákiában a legnagyobb mértékű európai viszonylatban, emellett a legdinamikusabban bővülő, amit az alacsony kamatkörnyezet miatti törlesztőképességgel kapcsolatos optimizmussal lehet magyarázni. A hitelállomány azonban koncentráltan jelenik meg bizonyos életkori és jövedelmi szegmensekben, így jelentős stabilitási kockázatot jelent a szlovák jegybank értékelése szerint.⁶

A lakáscélú hitelfeltételek a régióban szigorodtak, az eurozónában kissé enyhültek. Csehországban kis mértékben, Szlovákiában és Lengyelországban azonban jelentősen szigorodtak a lakáshitelek standardjai (21. ábra). Szlovákiában ezt a jegybank prudens hitelezésre adott ajánlásainak implementálása magyarázza. Lengyelországban a bankok széles köre az egyéb tényezők között a mezőgazdasági ingatlanok eladására vonatkozó korlátozások 2016. áprilisi életbe lépését jelölte meg. Csehországban szintén szabályozói okokból történt szigorítás: 2015-től a jegybanki ajánlás szerint kerülni kell a 100 százalékos feletti hitelfedezeti mutatóval rendelkező hitelek kibocsátását, és a 90-100 százalékos közötti fedezettségű hitelek aránya nem haladhatja meg a 10 százalékosat. Az eurozóna országaiban a KKE-régióval ellentétben összességében kissé enyhültek a standardok: a versenyhelyzet és a kockázattertelékelés a lazítás irányába hatott, és ezek együttesen nagyobb hatást gyakoroltak, mint a likviditási és tőkehelyzet, valamint az Európai Unió jelzáloghitel-direktívájának szigorító ereje. Az Európai Központi Bank felmérése alapján a kereslet a negyedévben tovább élénkült: az alacsony kamatkörnyezet, a növekvő fogyasztói bizalom és a kedvező lakáspiaci folyamatok hatására a válaszadó bankok nettó értelemben vett egyharmada tapasztalt mérsékelt vagy jelentős emelkedést. Előretekintve a bankok várakozása ezen tendenciák

⁶ Národná Banka Slovenska (2016): Financial Stability Report, May 2016. http://www.nbs.sk/img/Documents/ZAKLNBS/PUBLIK/SFS/FSR_052016.pdf

22. ábra: A felár nemzetközi összehasonlítása a hazai pénzneemben nyújtott lakáscélú hiteleknél

Megjegyzés: 3 hónapos bankközi kamat feletti, THM alapú felárak.
 Forrás: MNB, EKB, nemzeti jegybankok.

folytatódása.

Az új kibocsátású lakáscélú hitelek átlagos felára jellemzően csökkent a régióban. A közép-kelet-európai régió országaiban Lengyelország kivételével csökkentek a lakáscélú hitelköltségek: Romániában 0,3 százalékpontos, Csehországban és Szlovákiában 0,2 százalékpontos, Szlovéniában 0,1 százalékpontos mérséklődés volt megfigyelhető a hazai devizában kibocsátott lakáshitelek átlagos kamataiban a negyedév során. A kamatfelárak a kamatszintekkel megegyező irányba változtak (22. ábra). Az eurozónában a kamatok átlagos szintje 0,1 százalékponttal csökkent, a felárak azonban továbbra is változatlanok maradtak. Összességében a hazai kamatfelárak szintje továbbra is magas, és 2 százalékponttal haladja meg az eurozóna, valamint 1,9 százalékponttal a régió átlagát.

Keretes írás: A prudens hitelezés új szabályai a régióban és az eurozónában

A világgazdasági válság tapasztalatai alapján 2014-ben közösségi jogi irányelv született a lakóingatlanokhoz kapcsolódó fogyasztói hitelszerződésekre vonatkozóan (EU Mortgage Credit Directive). Az irányelv számos fogyasztóvédelmi előírást tartalmaz, többek között a közvetlen és a reklámok útján történő tájékoztatás tartalmára és közérthetőségére, az árukapcsolás tilalmára, a kötelező gondolkodási időre, a THM kiszámításának egységesítésére, a hitelképességi vizsgálatra és a hitelközvetítői tevékenységre vonatkozóan. Az európai szinten definiált prudens hitelezés egyfajta filozófiaváltáson esett át: a hitelképesség vizsgálata során a fő kérdés az, hogy „a fogyasztó a jövőben is képes lesz-e teljesíteni a hitelmegállapodás értelmében őt terhelő kötelezettségeket”, és bizonyos kivételektől eltekintve „nem alapulhat elsődlegesen azon, hogy a lakóingatlan értéke meghaladja a hitelösszeget, illetve azon a feltevésen, hogy a lakóingatlan értéke növekedni fog”.

Az irányelv nemzeti jogba való implementálásának határideje 2016. március 21-e volt, azonban egyelőre Magyarország mellett csak Ausztria, Dánia, Észtország, Franciaország, Németország, Írország, Olaszország, Szlovákia és az Egyesült Királyság implementálta teljes egészében a direktívát. Ezek a rendelkezések a hitelfedezeti és jövedelemarányos törlesztőrészet mutatón keresztül a hitelbírálati standardok szigorodását eredményezik azokban az országokban, amelyekben korábban lazábbak voltak a feltételek.

A hitelfeltételek szigorodása a régióban is láthatóvá vált. A szlovák jegybank 2014 októberében az EU-direktíva mellett ajánlást adott ki a háztartási hitelezési folyamatok kockázatainak kezelését célzó szabályozással kapcsolatban. Az ajánlás kiadását indokolta, hogy a hiteldinamika – különösen a lakáscélú hitelezésben – messze meghaladja az európai átlagot, miközben a fennálló hitelállomány nemzetközi viszonylatban is kiemelkedően magas. Ezen körülmények között a háztartások eladósodottsága a szlovák gazdaság egyik stabilitási kockázatává válhat, és ennek kívánja elejét venni a prudens hitelezésre való átállással.

Az EU-s direktívát Szlovákiában a Lakáshitel Törvény (Housing Loan Act, 2016/90) implementálja, az ajánlásban foglaltakat pedig – újrakalibrálva az azóta beérkezett adatok alapján – a szlovák jegybank rendeletben fogalmazza majd újra. A törvényben az előtörlesztési díj is maximálásra került az összeg 1 százalékában. Ez növelheti a versenyt és a hitelkiváltások számát a lakáshitelepiacon, azonban kockázatok felépüléséhez is vezethet, amennyiben a bankok rövid kamatfixálási periódussal újítják meg a hiteleket. Bár a jegybanki ajánlások között megjelent a hitelfedezeti mutatóra vonatkozó ajánlás is

az új hitelkihelyezésekre vonatkozóan (a mutató nem érheti el a 100 százalékot, illetve fokozatosan maximálja a 90 százalék feletti LTV-mutatójú hitelek arányát), mégis nőtt a 90 százalék körüli LTV-mutatójú hitelek részaránya. A készülő rendelet ki fog térni az alábbi területekre:

- az ügyfél akkor vehessen fel lakáshitelt, ha a létminimum és a fennálló törlesztések mellett (figyelembe véve a kamatkockázatot) is marad jövedelme;
- a 90 százalékot elérő LTV-mutatójú hitelek arányának felső korlátja;
- a hitelező prudens belső rendszere a fedezetek értékelésére.

A cseh jegybank az Európai Rendszerkockázati Testület (ESRB) makroprudenciális célokra vonatkozó ajánlásából kiindulva alkotott ajánlást 2015 júniusában, kifejezetten a túlzott eladósodottság és tőkeáttétel elkerülésére. Az ajánlás hitelfedezettségre vonatkozó cikkelye alapján az új kibocsátású hitelek körében a 90-100 százalék közötti hitelfedezeti mutatójú hitelek aránya nem haladhatja meg a 10 százalékot (intézményenként, negyedévente), a 100 százalék feletti LTV-mutatójú hitelek kibocsátása pedig nem javasolt. Az adósságszolgálati képesség azonosítására vonatkozóan jövedelemfedezeti (LTI) vagy jövedelemarányos adósságszolgálati (DSTI) korlátok bevezetését javasolják a hitelminősítési rendszerekben.

A cseh jegybank stabilitási jelentésében értékelte az ajánlásnak való megfelelést 2015 második felében. Az eredmények azt mutatják, hogy nem minden intézmény felelt meg az ajánlásnak: a 100 százalék feletti LTV-mutatójú hitelek aránya 4 százalékot tett ki; a 90 és 100 százalék közöttiek szektorszinten ugyan megfelelték a 10 százalékos limitnek, egyedi banki szinten azonban nem. A magas jövedelemfedezeti mutatóval ($LTI > 5$) rendelkező hitelek aránya az ajánlás megjelenése után tovább emelkedett, emellett minden tizedik új kibocsátású hitelnek a jövedelemarányos adósságszolgálati mutatója is túlzott ($DSTI > 40\%$). A jegybank a pénzügyi intézményeknek a maximális LTV csökkentését javasolja. A szabályok folyamatos banki implementálása természetes módon szigorodó hitelfeltételeket jelent Csehországban is.

Magyarországon 2015 januárjában életbe lépett az adósságfék-szabályozás, melynek célja, hogy megelőzze a háztartások jövőbeni túlzott eladósodását. Így az idén márciusban implementált irányelv hazánkban nem eredményezte a hitelezési feltételek szigorodását. A jelenleg is érvényes limitek mind a hitelfedezettségre, mind a jövedelemarányos törlesztőrészletre fennállnak, utóbbi pedig magában foglalja azt, hogy a jövőbeni visszafizetés valószínűségét is automatikusan figyelembe kell vennie a hitelbírálat során.

4. MELLÉKLET: MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK

Az elemzés alapját statisztikai adatok és a Hitelezési felmérés eredményei adják.

1. Hiteलगgregátumok és hitelkamatok adatai

A Magyar Nemzeti Bank törvény által meghatározott feladata statisztikai adatok közlése a hitelintézeti rendszer működésére és az ország pénzügyi helyzetére vonatkozóan. Az MNB honlapján megtalálhatók az összeállított statisztikák, a fő adatokat bemutató sajtóközlemények és a statisztikák készítésének módszertani leírásai. A weboldal elérési címe: <http://www.mnb.hu/statisztika>

2. Hitelezési felmérés

A Hitelezési felmérés segít feltárni, hogy a meghatározó hazai bankok hogyan látják, értékelik a piaci folyamatokat, illetve hogyan alakítják stratégiájukat és azon belül hitelezési politikájukat. A háztartási hitelekre vonatkozó felmérésben összesen 11 bank vett részt. A lakáshitelekkel kapcsolatos kérdésekre 9, a fogyasztási hitelezéssel összefüggően 11 bank és emellett 7 pénzügyi vállalkozás adott választ. A 2016 második negyedév végi adatok alapján a lakáscélú hitelállományra vonatkozóan a felmért intézmények a bankszektor 84 százalékát fedik le, míg a fogyasztási hitelek piacán 86 százalékát. A vállalati kérdőívet összesen 8 bank töltötte ki, ezek a vállalati hitelek piacának 79 százalékát képviselik, míg az üzleti ingatlanhitelekre vonatkozó kérdőívre válaszoló 7 bank piaci részesedése 90 százalék.

A felmérés minden szegmensben standard kérdőívből áll. A visszatekintő kérdések 2016 második negyedévére (2016 első negyedévéhez képest), az előretekintő kérdések a következő féléves időszakra, azaz a 2016 harmadik és negyedik negyedévt lefedő időszakra vonatkoznak (2016 második negyedévéhez képest). A mostani kérdőívet a hitelezési vezetők 2016. július 1. és 18. között töltötték ki.

A változás jelzésére a válaszadók százalékában kifejezett ún. nettó változás mutatót használjuk. Ezt úgy kapjuk, hogy a változást (szigorítást/növekedést/erősödést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányából levonjuk az ellenkező előjelű változást (enyhítést/csökkenést/gyengülést) jelzők piaci részesedéssel súlyozott arányát.

A Hitelezési felmérés részletes eredményei és az ábrakészlet az alábbi linken található: <http://www.mnb.hu/penzugyi-stabilitas/publikaciok-tanulmanyok/hitelezesi-felmeres>

3. A Pénzügyi Kondíciós Index (PKI)⁷

A pénzügyi közvetítőrendszer működésére, állapotára, környezetére, teljesítményére számos mutató, így jelentős információs halmaz áll rendelkezésre. A pénzügyi rendszert érintő információk tömörítésére és az alapfolyamatok ábrázolására számos jegybank (köztük a Magyar Nemzeti Bank is) faktormodelleket alkalmaz, amelyek segítségével néhány változóban, úgynevezett faktorokban jeleníthető meg az akár több száz idősorban rejlő legfontosabb információ. Az anyagban több helyen is szerepeltetett PKI azt mutatja meg a faktormodell eredményeit felhasználva, hogy mennyi a bankrendszer hozzájárulása a reál GDP éves növekedési üteméhez.

A faktorelemzéshez használt adatbázist egyedi banki adatok alkotják, mégpedig a legnagyobb kilenc bank és a bankrendszer többi részének bizonyos összevont mutatói. A 10 bankból álló panel adatbázisból a következő mutatók kerültek bevonásra a faktorelemzés során:

- Likviditás:
 - likvid eszközök a mérlegfőösszeg arányában
 - stabil források a mérlegfőösszeg arányában
 - devizaswap-állomány a mérlegfőösszeg arányában
- Tőke:
 - saját tőkeáttétel
 - anyabanki tőkeáttétel
 - tőkepuffer a mérlegfőösszeg arányában

⁷ Hosszú, Zs. (2016): The impact of credit supply shocks and a new FCI based on a FAVAR approach, *MNB Working Papers* 2016/1, Magyar Nemzeti Bank.

- Kockázat:
 - nemteljesítő portfólió arányának változása
 - értékvesztés állományarányos eredményrontó hatása
 - kockázattal súlyozott eszközök a mérlegfőösszeg arányában
 - kamat- és jutalékjövedelem a mérlegfőösszeg arányában

A faktorelemzésnél kérdésként merül fel, hogy pontosan hány becsült változó képes megragadni az adatokban lévő lényeges információkat. A faktorok makrogazdasági változókra gyakorolt hatása alapján döntöttük el ezt a kérdést: egy VAR (vektor autoregresszív) modellbe illesztve az első két pénzügyi faktor bizonyult szignifikánsnak. Ez a két faktor egyúttal a banki adatok varianciájának mintegy 50 százalékát magyarázza.

A faktorok és a VAR-modell becslése Koop és Korobilis (2014)⁸ cikkében szereplő módszertan alapján történt. A faktorok és az eredeti változók közötti kapcsolat alapján az egyik faktort a bankok hitelezési képességét leíró, a másikat a hitelezési hajlandóságot megragadó mutatóként értelmeztük, ugyanakkor a faktorok szintjének nincs, csak az időbeli változásuknak van jelentősége, tehát egy-egy adatpont önmagában nem informatív. Ezért a két faktor makrogazdasági változókra gyakorolt hatása alapján számszerűsítettük a végső PKI-t. A FAVAR-becslés alapján a hitelezési hajlandóság faktora a válság után a hitelállományok alakulását szignifikáns módon befolyásolta, ellentétben a képességet mérő faktorial. Így a PKI-t a hitelezési hajlandóság faktor GDP-re gyakorolt hatásaként azonosítottuk. A mutató értelmezése a korábbi PKI-hoz nagyon hasonló, a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását mutatja a GDP éves növekedési üteméhez. Azaz, ha például a PKI 1-es értéket mutat, a GDP éves növekedéséből egy százalékpont tudható be a bankrendszer hitelezési aktivitásának.

A VAR-modell felhasználásával a PKI teljes GDP-re gyakorolt hatása mellett részindexek is számíthatók. A PKI vállalati hitelezésre vonatkozó részindexe mutatja a bankrendszer hitelezési tevékenységén keresztüli hozzájárulását a vállalati állóeszköz-beruházás éves növekedési üteméhez. A PKI háztartási fogyasztási kiadásokra vonatkozó részindexe a bankrendszer hitelezési tevékenységének a háztartási fogyasztás éves növekedési üteméhez való hozzájárulását számszerűsíti.

⁸ Koop, G. és Korobilis, D. (2014): A new index of financial conditions, *European Economic Review*, 71. évf., 101–116. o.

HITELEZÉSI FOLYAMATOK

2016. augusztus

Nyomda: Prospektus–SPL konzorcium

8200 Veszprém, Tartu u. 6.

